

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 10 oktober 2014

Mål nr

T 1310-12

KLAGANDE

BoKlok Byggsystem AB, 556768-3874 (tidigare Skanska Trähus AB)

Ombud: Advokat ME

MOTPART

Solar Sverige Aktiebolag, 556241-0406

Ombud: Advokat JT och jur.kand. BRA

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-02-17 i mål T 9489-10

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att LH inte har varit behörig att ingå ifrågavarande förlikningsavtal med bindande verkan för Solar Sverige Aktiebolag.

Dok.Id 97790

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post: hogsta.domstolen@dom.se	13:15-15:00
		www.hogstadamstolen.se	

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Hovrättens domslut står därmed fast.

BoKlok Byggsystem AB ska ersätta Solar Sverige Aktiebolags rättegångskostnad i Högsta domstolen med 471 560 kr, varav 470 460 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

BoKlok Byggsystem AB har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens dom och befria bolaget från skyldigheten att ersätta Solar Sverige Aktiebolags rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

Solar Sverige Aktiebolag har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har, med utgångspunkt i hovrättens bedömning att ett muntligt förlikningsavtal träffats den 18 september 2008, meddelat prövningstillstånd i frågan om LH varit behörig att binda Solar Sverige Aktiebolag. Målet i övrigt har förklarats vilande.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. BoKlok Byggsystem AB hette tidigare Skanska Trähus AB. Bolaget (nedan Skanska) och dess företrädare har under flera år uppfört bostadshus på

olika orter i Sverige. För tillverkningen av vissa hus köpte Skanska s.k. vattenkoppel av Alvesta VVS Material AB (Alvestabolaget). I februari 2007 brast ett sådant koppel i ett av husen. Därefter brast flera vattenkoppel med omfattande vattenskador som följd.

2. Skanska kontaktade Alvestabolaget under våren 2007 angående problemet med vattenkopplarna. Flera möten hölls med Alvestabolagets verkställande direktör LH, och den 18 september 2008 träffades ett muntligt förlikningsavtal. Enligt förlikningsavtalet skulle Solar betala 3 040 000 kr till Skanska. Skanska upprättade och översände en bekräftande kontraktshandling till LH, men denna blev aldrig undertecknad.

3. Alvestabolaget hade den 30 april 2008 genom fusion uppgått i Solar Sverige Aktiebolag. Alvestabolaget blev då en särskild division, Alvestadivisionen, för vilken LH blev chef. När förlikningsavtalet slöts handlade således LH som divisionschef för Alvestadivisionen inom Solar. Solar har bestritt att LH var behörig att ingå avtalet.

Parternas talan och prövningen i Högsta domstolen

4. Skanskas talan går i första hand ut på att Solar har blivit bundet av förlikningsavtalet genom LHs chefsställning. Vidare gör Skanska gällande bundenhet på grund av att Skanska med hänsyn till olika omständigheter hade befogad tillit till LHs behörighet att träffa det aktuella avtalet för Solars räkning, en tillit som Solar hade medverkat till att skapa genom bl.a. sin underlåtenhet att agera.

5. Enligt Solar hade inte LH ställningsfullmakt eftersom det inte finns någon sedvänja som innebär att en person i LHs chefsställning har behörighet att ingå förlikningsavtal av det ifrågasvarande slaget. Inte heller har Solar blivit

bundet på grund av befogad tillit hos Skanska om att LH var behörig att ingå ett avtal som det aktuella.

6. Högsta domstolen har att pröva om LH var behörig att ingå avtalet, antingen på grund av ställningsfullmakt eller på grund av Skanskas befogade tillit.

Frågan om ställningsfullmakt enligt avtalslagen

7. Ställningsfullmakt grundas enligt 10 § andra stycket avtalslagen på att någon genom ett avtal har fått en ställning som enligt lag eller sedvänja ger behörighet att handla på någon annans vägnar.

8. Någon sedvänja som innebar att LH på grund av sin chefsställning hade behörighet att ingå ett förlikningsavtal av det ifrågavarande slaget är inte visad. LH hade således inte ställningsfullmakt enligt 10 § andra stycket avtalslagen.

Allmänt om tillitsgrundad fullmakt

9. Det fullmaktsinstitut som kommer till uttryck i avtalslagen kännetecknas av att fullmakten ses som en av huvudmannen till tredje man riktad viljeförklaring genom vilken huvudmannen tar på sig följderna av fullmäktigens rätts-handlande i hans namn och för hans räkning (NJA II 1915 s. 184; jfr s. 193, där det uttalas att skälet till avtalskravet i 10 § andra stycket är att lagstiftningen om fullmakt tar sikte på endast sådana fall där huvudmannens vilja ligger till grund för mellanmannens behörighet). Allmänna principer om viljeförklaringar är tillämpliga. En fullmakt kan därför tillkomma genom bl.a. ett konkludent handlande. Som ett exempel på det nämns i förarbetena (med hänvisning till NJA 1875 s. 325) att om huvudmannen upprepade gånger har god-

tagit avtal som har ingåtts i hans namn kan i detta ligga en fullmakt för framtiden (NJA II 1915 s. 191).

10. Tanken att en fullmakt måste vara grundad i huvudmannens viljeförklaring har emellertid med tiden blivit ifrågasatt. Det står också klart att även i andra fall än de nämnda (ställningsfullmakt enligt 10 § andra stycket respektive fullmakt grundad på huvudmannens konkludenta handlande) kan huvudmannen, när omständigheterna i det enskilda fallet motiverar det, bli ansvarig för någon annans handlande i en avtalssituation, fastän någon uttrycklig fullmaktsförklaring inte föreligger.

11. Som Högsta domstolen uttalade i rättsfallet NJA 2002 s. 244 finns det i rättspraxis fall där en fullmakt på grund av en viss ställning har ansetts föreligga utan att behörigheten har kunnat förankras i lag eller sedvänja men där en behörighet har betraktats som ändamålsenlig.

12. I rättsfallet NJA 2013 s. 659 klargjorde Högsta domstolen (p. 12) att den som skapar en befogad tillit hos någon annan om att han företräds av en behörig person i en viss avtalssituation kan bli bunden av personens handlande. Avgörande är de yttre förhållanden som härrör från huvudmannen och som den tredje mannen har kunnat iaktta.

13. Det rättsläge som kommer till uttryck i 2013 års fall kan beskrivas så, att utöver att en fullmakt kan vila på en huvudmannens viljeförklaring kan den under vissa förutsättningar ha sin grund i den tredje mannens befogade tillit.

Närmare om kraven hänförliga till den tredje mannen (tillitskravet)

14. En given utgångspunkt för att en fullmakt ska kunna grundas på den tredje mannens uppfattning av mellanmannens behörighet är att det ska före-

ligga en faktisk tillit i det hänseendet. Men tilliten måste också vara befogad. Detta är i linje med 11 § första stycket avtalslagen. Enligt den bestämmelsen gäller att huvudmannen inte blir bunden om den tredje mannen insåg eller hade bort inse att fullmäktigen överskred sin befogenhet.

15. Enligt vad Högsta domstolen uttalade i 2013 års fall får vid bedömningen av om den tredje mannens tillit är befogad hänsyn tas till bl.a. vilket slags avtal det rör sig om, vilken verksamhet det gäller, hur vanligt förekommande avtalstypen är och vilka åtaganden avtalet gäller.

16. Även andra förhållanden än de uppräknade kan få betydelse för den tredje mannens befogade tillit. Ett exempel är att den tredje mannen känner till att mellanmannen brukar företa ett visst slags rättshandlingar i förhållande till andra. Ett annat exempel är att förhandlingar har pågått under en längre tid, och att den tredje mannen på grund av särskilda omständigheter har fått skäl att tro att huvudmannen kommer att acceptera en överenskommelse som mellanmannen ingår. Huvudmannens passivitet kan i sådana och även andra fall få betydelse för vad som är att anse som en befogad tillit hos den tredje mannen.

Närmare om kraven hänförliga till huvudmannen (härrörandekravet)

17. Det räcker emellertid inte med att den tredje mannen har haft fog för att tro att mellanmannen var behörig att företräda huvudmannen. De omständigheter som ligger till grund för bedömningen att en befogad tillit har förelegat ska på ett relevant sätt kunna knytas till huvudmannen. Det beskrivs i 2013 års fall så, att de yttre förhållanden som ligger till grund för den tredje mannens befogade tillit ska härröra från huvudmannen.

18. Härrörandekravet innebär till en början att omständigheterna i fråga ska ha en tydlig koppling till huvudmannen. Om någon i förhållande till huvud-

mannen helt utomstående har gett en tredje man anledning att tro att han företräder huvudmannen, så kan detta oberoende av huvudmannens vetskap om handlingen i regel inte föranleda att huvudmannen blir avtalsbunden (vad som kan gälla i skadeståndshänseende lämnas här därhän).

19. Ett ytterligare krav är att huvudmannen har haft erforderlig insikt om att omständigheterna skulle kunna föranleda en tredje man att hysa befogad tillit i behörighetshänseende. Det finns här anledning att uppmärksamma bestämmelsen i 19 § avtalslagen. Där föreskrivs det att den som har lämnat en fullmakt i vissa fall är skyldig att ge den tredje mannen ett meddelande om att fullmakten inte längre gäller. En sådan skyldighet uppkommer om fullmaktsgivaren ”har särskild anledning att befara” att fullmäktigen kommer att företa en rättshandling mot ”viss man” trots att fullmakten är återkallad eller har ”förklarats kraftlös”. Bestämmelsen tar visserligen sikte på en speciell misstagsrisk på den tredje mannens sida, men den ger stöd för ett tämligen högt ställt krav på insikt hos huvudmannen. Jämför också 6 § andra stycket avtalslagen angående s.k. oren accept.

20. Att huvudmannen kan beskyllas för oaktsamhet i förhållande till en tredje man i en tveksam behörighetssituation är i regel inte tillräckligt för att huvudmannen ska bli bunden. Det typiska fallet är att huvudmannen oaktsamt har orsakat att en tredje man felaktigt har utgått från att en uppgiven fullmäktig är behörig, men han har inte måst inse att det förelåg en risk för missförstånd; här ligger det i allmänhet närmare till hands att huvudmannen blir skadeståndsansvarig på grund av den tredje mannens befogade tillit än att huvudmannen blir avtalsbunden.

21. Däremot bör det kunna tänkas att frågan om oaktsamhet får betydelse i vissa fall på så sätt att huvudmannen kan undgå bundenhet genom att exculpera sig. Ett möjligt exempel är att huvudmannen inser att han har föranlett omständigheter som skulle kunna ge någon för honom okänd tredje man

anledning att hysa befogad tillit i behörighetshänseende. Om huvudmannen förmår att visa att han saknade möjligheter att förhindra att en missförstånds-situation uppkom, så bör han i regel undgå att bli avtalsbunden (märk att utgångspunkten i 19 § avtalslagen är att den tredje mannen är känd).

Befogad tillit när en person i chefsställning rättshandlar

22. I målet uppkommer frågan vad som i tillitshänseende gäller om mellanmannen hade en chefsställning hos huvudmannen.

23. Om det rör sig om en väl avgränsad och självständig verksamhetsdel och chefspositionen av företagsledningen har tydliggjorts utåt, så har i regel en tredje man anledning att utgå från att chefspersonen är behörig att företa sådana rättshandlingar som normalt vidtas i och för verksamhetsgrenens vardagliga fortgång. Det ligger i linje med att en verkställande direktör i ett aktiebolag är behörig att företa rättshandlingar som hör till den löpande förvaltningen av bolaget (se 8 kap. 29 § första stycket aktiebolagslagen), låt vara att den behörighet som typiskt sett kan antas tillkomma chefen för en verksamhetsgren får antas normalt vara något mindre långtgående än den som en verkställande direktör skulle haft, om bolaget hade bedrivit endast denna verksamhet.

24. På motsvarande sätt bör i regel det företag som utser en person till chef för en väl avgränsad verksamhetsdel och tydliggör detta utåt inse, att en tredje man har anledning att utgå från att mellanmannen är behörig att företa sådana rättshandlingar som normalt vidtas i och för verksamhetsgrenens vardagliga fortgång.

25. Det sagda innebär att i fråga om verksamhetschefers behörighet kan i vissa fall, när sedvänja inte föreligger, behörighet likväl vara för handen på grund av den tredje mannens befogade tillit. Den på chefsställningen grundade

befogade tilliten sträcker sig dock normalt inte längre än till den löpande förvaltningen i mening av verksamhetens vardagliga fortgång. Omständigheterna i övrigt kan emellertid föranleda att den tredje mannen har fog för att utgå från att behörigheten sträcker sig längre än så, eller att behörighet föreligger även i en situation som inte svarar mot den här beskrivna (se p. 24).

Betydelsen av chefsställningen i detta fall

26. LH var chef för en division i ett stort företag, en division som inte så långt tidigare hade varit ett eget företag och där inga stora förändringar av verksamhetsdriften hade gjorts. Verksamhetsgrenen hade således en distinkt identitet och LHs chefsställning var tydliggjord utåt. Detta medför att det fanns anledning för Skanska att räkna med att LH hade behörighet att träffa avtal inom ramen för den löpande förvaltningen i Alvestadivisionen. Det måste också Solar, som hade utsett LH till divisionschef, ha insett.

27. Det avtal som det är fråga om i målet var emellertid ett förlikningsavtal till ett relativt högt belopp, särskilt i förhållande till verksamhetsgrenens omsättning och resultat. Den muntliga överenskommelsen innefattade inte bara redan inträffade skador utan också på visst sätt risken för framtida skador. Det var tänkt att överenskommelsen skulle få formen av ett visserligen kortfattat bekräftande kontrakt, men det i målet företedda utkastet innehåller ändå ett antal olika bestämmelser, bl.a. en tvistlösningsklausul. En uppgörelse av detta slag innefattar typiskt sett överväganden som inte är av vardaglig natur, bl.a. huruvida det förelåg rättslig grund för ansvar. Det finns anledning att notera att LH uppträdde ensam vid förhandlingarna till skillnad från Skanskas företrädare, som biträdades av en erfaren jurist.

28. Oberoende av om förlikningen var fördelaktig för Solar eller inte, så kan mot bakgrund av det anförda ingåendet av förlikningsavtalet inte anses vara en

sådan del av den löpande förvaltningen inom Alvestadivisionen, som naturligen hanterades av divisionschefen ensam. Även om Skanska utgick från att LH enbart på grund av sin position hade behörighet att ingå förlikningsavtalet, har den tilliten alltså inte varit befogad.

Betydelsen av omständigheterna sammantagna

29. Vid sidan om vad som har sagts om LHs chefsposition och om avtalets karaktär och innehåll ska också övriga omständigheter beaktas. En sådan omständighet är att förhandlingarna hade pågått under relativt lång tid. En annan är att det för Skanska kan ha tett sig naturligt att Solars ledning skulle informera sig om förhandlingar av det aktuella slaget och lämna nödvändiga instruktioner. Skanska hade dock anledning att överväga hur långt LHs behörighet sträckte sig. Vid sidan om LHs eget agerande hade det inte inträffat något som medförde att Skanska hade fått skäl att tro att han hade erforderlig behörighet. Trots detta, och trots att det rörde sig om ett betydelsefullt avtal, vidtog man inte någon åtgärd för att kontrollera behörigheten.

30. Sammantaget kan Skanska inte anses ha haft befogad anledning att räkna med att LH var behörig att ingå det ifrågavarande avtalet för Solars räkning. Det saknar då betydelse om den uppfattning som Skanska må ha haft om LHs behörighet härrörde från Solar eller inte.

31. Inte heller vad Skanska i övrigt har anfört föranleder någon annan bedömning än den som hovrätten har gjort.

Slutsats

32. LH har alltså inte varit behörig att ingå det ifrågavarande förlikningsavtalet med bindande verkan för Solar. Frågan i prövningstillståndet ska besvaras i enlighet med det.

Övriga frågor

33. Det finns inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt. Hovrättens domslut ska därför stå fast.

34. Med denna utgång ska Skanska förpliktas att ersätta Solar för dess rättegångskostnad i Högsta domstolen. Vad som har yrkats får anses skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog (tillägg), Ann-Christine Lindeblad, Göran Lambertz (referent), Dag Mattsson och Anders Eka
Föredragande justitiesekreterare: Miriam Kantor

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**2014-09-09 och
2014-09-10Mål nr
T 1310-12**SÄRSKILT TILLÄGG**

Justitierådet Stefan Lindskog tillägger för egen del

1. I rättslitteraturen har det etablerats benämningar för olika slags fullmaktstyper. Betydelsen av goda begrepp ska inte underskattas, men det kan sättas i fråga om inte de förekommande fullmaktsbegreppen har i viss mån fördunklat synen på de grundläggande strukturerna när det gäller uppkomsten av en fullmakt. Således har det först genom rättsfallet NJA 2013 s. 659 tydligt klargjorts att vi systematiskt sett har två huvudtyper av fullmakter, sådana som är grundade på huvudmannens vilja och sådana som är grundade på den tredje mannens befogade tillit (i vissa fall mellanmannens befogade tillit, se p. 4). Dessa huvudtyper åtskiljs efter rekvisit som inte sammanfaller med den vanliga uppdelningen i ställningsfullmakt, toleransfullmakt och kombinationsfullmakt.
2. Som Högsta domstolen framhåller bygger avtalslagens fullmaktsinstitut på huvudmannens vilja. Men som Högsta domstolen också noterar har det i praxis successivt utvecklats en alternativ grund för fullmakten, nämligen den tredje mannens befogade tillit. Grunderna är inte varandra uteslutande; vad som ofta kallas toleransfullmakt kan i enlighet med det i avgörandet redovisade förarbetsuttalandet i vissa fall grundas på huvudmannens vilja, men en sådan fullmakt kan i andra fall grundas på den tredje mannens befogade tillit, och ibland kan fullmakten grundas på såväl huvudmannens vilja som den tredje mannens befogade tillit.

3. Vad som i rättslitteraturen kallas för kombinationsfullmakt kan nog ibland vara att hänföra till den viljegrundade fullmaktstypen, men oftast lär det röra sig om en fullmakt grundad på den tredje mannens befogade tillit. Ställningsfullmakt enligt 10 § andra stycket avtalslagen bygger på huvudmannens vilja, men en sådan vidare ”ställningsfullmakt” som har förelegat i målet är tillitsgrundad.

4. När det gäller den befogade tilliten som grund för en fullmakt ställs främst den tredje mannen i fokus. Men det finns anledning att notera att även mellanmannens befogade tillit kan få betydelse. I den i förarbetena beskrivna situationen att huvudmannen upprepade gånger har godtagit avtal som har ingåtts i hans namn, så kan situationen vara den att det rör sig om olika tredje män. Om detta inte har varit synbart utåt finns det inte utrymme för att grunda en fullmakt för framtiden på den berörde tredje mannens befogade tillit. I stället är det förhållandet mellan huvudmannen och mellanmannen som behörighetsgör den senare. Lagstiftaren har säkerligen tänkt sig att det avgörande är huvudmannens i förhållande till mellanmannen konkludent uttryckta vilja, men i vissa fall kan det nog vara mer närliggande att i stället ta fasta på mellanmannens befogade tillit. Att huvudmannen och den tredje mannen då blir berättigade respektive förpliktade av ett avtal, som mellanmannen i huvudmannens namn och för hans räkning ingår med en tredje man, får närmast förklaras med att mellanmannen har ett berättigat intresse av att stå utanför avtalet. Man kan se en fullmakt grundad på mellanmannens befogade tillit som en självständig tredje fullmaktstyp, men man kan också se det så att det finns två varianter av fullmakt grundad på befogad tillit.

5. Tredje mannens befogade tillit är som framgår av avgörandet inte tillräcklig för att grunda en fullmakt. Det måste också finnas omständigheter som gör att huvudmannen får ansvara för denna tillit (detta gäller även för mellanmannens befogade tillit, men den sidan av saken lämnas här därhän). Ett sådant ansvar kan vara negativt eller positivt. Det negativa ansvaret innebär att

den tredje mannen ska genom skadestånd ställas i samma läge som om han inte hade varit i villfarelse (tillitsansvar). Det positiva ansvaret innebär att huvudmannen blir avtalsbunden (avtalsansvar).

6. För avtalsbundenhet bör det i regel krävas att huvudmannen har orsakat villfarelsen och insett möjligheten av denna. Som framhålls i Högsta domstolens avgörande är alltså oaktsamt orsakande i allmänhet inte tillräckligt. Vad som ligger i kraven på orsakande och insikt kan nog i någon mån bero på avtalssituationen. Det gäller också i fråga om bevisskyldigheten.

7. När det gäller tillitsansvaret aktualiseras betydelsen av att det typiskt sett rör sig om ren förmögenhetsskada. För en sådan skada är det för ansvar i regel inte tillräckligt med att skadan är att hänföra till ett rättshandlande, som den tredje mannen har vidtagit på grund av befogad tillit oaktsamt orsakad av huvudmannen; det måste till något mer. Det är här oftast inte möjligt att hänföra huvudmannens orsakande till ett åsidosättande av en specifik norm vars ändamål motiverar ett skadeståndsansvar. Man får i stället ta fasta på främst närheten mellan huvudmannen och den tredje mannen och vad det föranleder beträffande huvudmannens skyldighet att lojalt verka för att undvika missförstånd på den tredje mannens sida. Grundas den tredje mannens befogade tillit på förhållanden som härrör från en direktkontakt med huvudmannen ligger det nog typiskt sett närmare till hands med ett tillitsansvar, än när någon sådan kontakt inte har förevarit. Det handlar här om frågor som brukar behandlas under rubriken culpa in contrahendo.